

Условия и перспективи за развитие на икономическото сътрудничество между България и Узбекистан

1. Положителните моменти в развитието на Узбекистан като предпоставка за разширяване на двустранното икономическо сътрудничество.

Значителният суровинен потенциал (уран, газ, нефт, злато, памук) и продължаващият демографски ръст (населението е нараснало с ок. 10 млн. за 25 год. до сегашните 31 млн.), наред с други показатели, определят Узбекистан като все по-перспективен партньор за инвестиционно и търговско сътрудничество. През последните години, по оценки на правителството и на експерти от СБ и ЕБВР, бяха постигнати високи темпове на ръста. През 2014 г. БВП нарасна със 7-8% при годишна инфлация 6,1% по узбекистански данни (11% и повече, според чужди). Според СБ, по показателя „равнище на икономическо развитие”, определяно по размера на БВП (ППС), Узбекистан заема сега 66-то място (от 190 страни), при 72-ро през 2010 г. Страната усилено работи за постигане на енергийна и продоволствена независимост. Стреми се приоритетно да развива високотехнологични производства като автомобилостроене, нефтохимия, производство на битова електроника. От мин. год., като реакция на спада на цените на нефта и газа (важна, наред с памука, експортна позиция), Узбекистан умножи усилията за реализация на проекти за повишаване на енергийната ефективност, ВЕИ, алтернативни източници и др. Особено внимание се отделя на създаването на съвместни предприятия с чуждестранни инвеститори, изграждането на Специални икономически зони (в момента три) със специален данъчен режим и митнически облекчения според размера на инвестицията и увеличаването на дела на частната инициатива във всички отрасли. Външната търговия на страната нараства и е с положително салдо. Важна роля играе създаденият към Националната банка Фонд за поддръжка на износа. В селското стопанство, при запазване на стабилни обеми на производство на най-важната суровинна и експортна култура – памука, нараства производството на зърно, плодове, грозде, месо и мляко. Външният дълг е 15% от БВП, а вътрешен (по официални данни) няма. Същевременно правителството е акумулирало почти 25 млрд. дол. в специален Фонд за развитие, от който, наред с чуждите инвестиции, се финансира реализацията на различни програми за развитие на инфраструктурата („Национална магистрала”), на жилищното строителство („Жилища за млади фермери”), на текстилната промишленост, електрониката, фармацевтиката и др. През пролетта на 2015 г. бе стартирана амбициозна програма за приватизация на ок. 1200 предприятия, банки и застрахователни компании.

В двустранен план също са налице добри предпоставки за активизиране на търговско-икономическите връзки. Между България и Узбекистан действат 22 договора и споразумения, няколко са в стадий на съгласуване. Взаимният стокообменът през последните години се увеличава, като през 2013 г. отбеляза ръст от близо 40 %, а през 2014 г. 2,5% ръст. Нараства заинтересуваността на узбекистанска страна от активизиране на връзките с България като член на ЕС. Налице е задоволство от резултатите на проведеното в София през ноември 2012 г. трето заседание на МПК (след седемгодишно прекъсване в работата ѝ). От страните от Централна и Източна Европа единствено с България съпредседателят на МПК от узбекска страна е министър – Ельор Ганиев, министър на външноикономическите връзки, инвестициите и търговията. В Узбекистан работят български фирми, като „Приста-Ойл” (един от големите чужди инвеститори в страната), „Комби-Востока” - българо-узбекско СП за производството на парфюмерийна и козметична продукция, ориентирано за експорт в страните от Централна Азия; „Bultex Eurostar” – СП за производство на трикотажни изделия.

2. Рискове и предизвикателства.

През последните две години не настъпиха съществени изменения в икономическата среда в Узбекистан. Експерти в чужди агенции и фондове подчертават, че „отварянето” на стопанската система и намаляването на зависимостта на бизнеса от политическата конюнктура не вървят с необходимата бързина. По показатели на индекса „икономическа свобода”, Узбекистан е в долната част на класацията. Страната продължава да „претегля” плюсовете и минусите от встъпването в СТО.

Чуждите инвеститори (вкл. и български) се сблъскват все още с проблеми при конвертацията и износ на печалбите (конвертацията на печалбата, реализирана от чужди компании в Узбекистан от местна в конвертируема валута се извършва от Централната банка и по ред, определен от Министерски съвет, като това отнема от 1 до 6 месеца). Все още в Узбекистан няма свободна обмяна на валута, функционират три вида валутни курсове – официален, пазарен („черен”) и борсов (на който фирмите купуват валута). Съотношението между официалния и пазарния курс в момента е над едно към две.

Отсъстват финансови механизми, които да насърчават развитието на търговията с ЕС и държавите-членки. Негативно влияние в това отношение има определената за Узбекистан от ОИСР VI-та категория на риска. То се отразява пряко на търговията, тъй като застрахователните компании определят 10% премия при такава рискова категория, което отблъсква търговските банки при отпускане на кредити. С Китай, Япония, Южна Корея Узбекистан няма подобни проблеми и тези страни отпускат значителни кредити за осъществяване на търговски сделки с Узбекистан. Отрицателно се отразява на взаимните икономически връзки с ЕС и особено на важния за страната износ на текстил, нератифицирането от ЕП на Споразумението по текстила с Узбекистан.

В повечето основни отрасли от узбекистанската икономика е налице централизиран контрол на външнотърговската дейност. Силно протекционистка е политиката на държавата по отношение на местното производство. Вносните мита и ставки са високи, като могат да достигнат до 500 % стойността, в зависимост от внасяния продукт. Съгласно законодателството на страната вносните стоки се облагат с импортно мито (съгласно определен номенклатурен списък); акцизен данък на подакцизни стоки (съгласно определен номенклатурен списък); ДДС - 20 % и митнически сбор за митническо оформяне в размер на 0,2 % от митническата стойност на внасяната стока.

През 2014 и 2015 г. година в Узбекистан на няколко пъти бяха повишени цените на газа, бензина, водата и електричеството. Поскъпна общественият транспорт и някои услуги. Заплатите в бюджетната сфера се индексират, но въпреки това, равнището на минималната заплата (данни за средна заплата не се обявяват) е все още ниско – ок. 35 евро по официалния курс на местната валута сум. От есента на 2014 г. се появиха индикации за сериозно отражение на кризисните явления в руската икономика върху износа на Узбекистан за Русия (автомобили, селскостопанска продукция и др.) и инвестиционната активност на руските компании тук. Особено тревожно се посреща значителното намаляване на валутните преводи на работещите в Русия трудови мигранти и опасността от масовото им завръщане. Превантивно, правителството одобри специална програма за откриване на нови работни места. През 2015 г. се задълбочиха негативните отражения на кризата в Украйна и проблемите в икономиката на Русия върху икономиката на Узбекистан. Силно се сви износът на автомобили, произведени тук – с над 60%, както и на селскостопанска продукция. Почти с 50% намаля обемът на паричните преводи от трудовите емигранти в Русия (ок. 900 хил. по узбекски данни, ок. 2,5 млн. по руски данни), изпращащи годишно между 5 и 10 млрд. дол. Неофициална девалвация (по курса на „черния” пазар, по който се определят повечето потребителски, особено вносни стоки) на местната валута през изминалите месеци на т. г. е ок. 50%. Бяха приети мерки, насочени към увеличаване на данъчните и други приходи в бюджета. От началото на 2015 г. се увеличиха размерите на акцизните сборове за тютюневите изделия и за алкохолните

напитки, таксите, които мобилните оператори заплащат на държавата. От същата дата се увеличи данъкът на физическите лица върху недвижимото имущество, данък доход и задължителната вноска в Пенсионния фонд.

За българските фирми, наред с общите за всички партъори на Узбекистан трудности, основен проблем е транспортният (въпреки наличието на двустранно общо споразумение) – голяма отдалеченост, отсъствие на пряка самолетна връзка, трудни наземни маршрути, пресичащи много граници и др. В момента съществуват трудности при транспорта на продукция, особено хранително-вкусова, през територията на Руската Федерация в резултат от наложеното ембарго на вноса и транзита в РФ. Транспортния проблем може да се обсъди на МПК и по-глобално, в унисон с налагащото се в ЕС разбиране за пренасяне на акцентите от маршрутите по ТРАСЕКА към други проекти, като CAREC (Централноазиатско регионално икономическо сътрудничество). Внимание заслужава коридор № 6 по CAREC (от Иран, през Туркменистан за Узбекистан и на север). Още повече, че след положителното разрешаване на проблемите по Иранската ядрена програма се откриват по-големи възможности за използване на този коридор, особено при наличието на четиристранния Договор за транспортен коридор между Узбекистан, Туркменистан, Иран и Оман.

Налице са и някои проблеми пред български компании, работещи в Узбекистан при решаването на въпроса с избягването на двойното данъчно облагане.

3. Приоритетни области за развитие на двустранното икономическо сътрудничество.

Направления за релизирането на българския износ за Узбекистан.

Въпреки силно протекционистичната политика на Узбекистан са налице възможности за внос от България на редица видове приоритетни за държавата стоки и услуги, които не попадат обхвата на митническите рестрикции. По сектори те са разпредели в следните направления:

- селско стопанство – селскостопанска техника, производствени линии и техника за преработване на селскостопанска продукция. Линиите за преработка, сушене и консервиране на селскостопанска продукция се очертават като особено перспективни на пазара в Узбекистан за българските производители;
- хранително-вкусова промишленост – линии за производство на консервирани храни, детски храни, пюре, млечни продукти, оборудване за винопроизводство и др.;
- фармацевтична промишленост – лекарства, суровини, препарати и консумативи, лабораторно оборудване, обзавеждане за болници и лаборатории;
- строителни услуги и материали – строителство, оборудване за строителството, строителни материали, битова санитария и др.;
- машиностроене - подемно-транспортни машини, електро- и мотокари, резервни части и оборудване за тях, хидравлични помпи и компоненти, електродвигатели, металорежещи, металообработващи и дървообработващи машини;
- електротехническа продукция – трансформатори, акумулатори, измервателни уреди, електротехника и др.;
- IT техника, материали и др. (заб.: неотдавна освободени от мита)
- туризъм, вкл. обучение на специалисти.

При обсъждане на приоритетните и перспективни области за търговско-икономическо сътрудничество следва да се познават и интересите Узбекистан. Според нас, приоритетите за узбекистанската страна са:

- привличане на български инвестиции в икономиката на страната;
- селско стопанство - износ на узбекистанска необработена селскостопанска продукция и необработен памук;
- химическа промишленост – износ на минерални торове и химически продукти;
- лека промишленост – износ на обработени памучни влакна, тъкани, облекла и материали от памук;
- туристически услуги – главно привличане на български туристи за обекти по „Пътя на коприната”.

Перспективни форми на търговско-икономическо сътрудничество.

В съответствие с местните условия, **инвестиционното сътрудничество с привличане на високи технологии в Узбекистан** все по-успешно се налага като най-перспективна форма на търговско-икономическите отношения между Узбекистан и страните-членки на ЕС, в т.ч. България. Както бе отбелязано, приоритетно се създават **съвместни предприятия (СП), с експортно ориентирано производство на основата на местни суровини и материали** (Заб.: Крупните СП в Узбекистан в момента са на GM, Coca cola, MAN, CLAAS, ISUZU MOTORS и др.). Успешен пример на инвестиционно сътрудничество между България и Узбекистан се явява участието на българската компания „Приста ойл”, заемаща водещо място в търговско-икономическата дейност между двете страни. След осъществяването на сериозна модернизация на технологичната линия в съвместното предприятие „Уз-Приста”, открита в началото на 2012 г. на територията на Ферганския нефтепреработвателен завод, в процес на реализация се намират два нови съвместни проекта за събиране и рециклиране на отработени моторни масла и производство на базови индустриални масла. Новото съвместно предприятие на територията на специалната индустриална зона „Ангрен” се очаква да бъде открито скоро.